

Lieve Gemeente,

Op Oudejaarsavond 2019 had Claudia de Breij het in haar oudejaars conference over de verliezers.

Mensen die lijken te verliezen in het leven.

Het was een steeds terugkerend thema.

En ze zong daarbij: je hebt verloren, maar je bent niet verloren.

Ik moest bij dat liedje denken aan de boodschap die wij hier in de kerk met elkaar delen.

Trouwens gelukkig wordt die buiten de kerk ook wel gedeeld.

De boodschap dat het niet belangrijk is dat je per sé slaagt in het leven, of dat je een mooie carrière maakt en rijk wordt, dat is natuurlijk allemaal prachtig.

Maar dat er ook andere criteria zijn die maken dat ons leven een goed leven is.

Andere criteria die meer te maken hebben met goedheid en barmhartigheid, met liefde en trouw, met mededogen en compassie en ga zo maar door.

Andere criteria over hoe we omgaan met elkaar.

Andere criteria die ons leiden bij de beslissingen en keuzes die we maken.

En in de woorden van Claudia de Breij: dan kan het lijken dat we verloren hebben, maar dan zijn we niet verloren.

Ook de Bergrede en datgene dat Jezus daarin zegt, dat gaat precies hierover.

Op het eerste gezicht lijkt het erop dat Jezus hier iets nieuws vertelt.

Dat hij een nieuwe boodschap verkondigt.

In de trant van: "jullie hebben gehoord dat er gezegd is, je moet dit en dat doen, maar ik zeg jullie....."

En dan komt er wat Jezus zegt dat je moet doen.

Maar is het wel zo nieuw, deze boodschap van Jezus?

Mattheus volgt in zijn evangelie de opzet en de volgorde van het Oude Testament.

We kunnen dat zien in kleine details.

'Jezus ging de berg op', zegt hij.

En dan denk je onmiddellijk aan Mozes die immers ook de berg op ging om daar de wet van God, de tien geboden, te ontvangen.

Het is alsof Mattheus wil zeggen: "hier is een nieuwe Mozes en we moeten voortaan naar hem luisteren en de richting gaan die hij ons wijst".

De Thora, meestal vertaald met het woord Wet, was in wezen een richting aanwijzer.

Gegeven na de bevrijding van het volk uit Egypte, na de doortocht door de Schelfzee en na een lange tocht door de woestijn.

Mattheus houdt die zelfde volgorde aan in zijn verhaal over Jezus. Na zijn terugkeer uit Egypte, waar hij als kind met zijn ouders naartoe gevlucht was, na zijn doop, een verwijzing naar de doortocht door de Schelfzee, en na zijn verblijf in de woestijn, volgen hier de richting aanwijzers. Richting aanwijzers om als bevrijde mensen te leven. De oproep die uit de Thora klonk was: Blijf bij je bevrijder. Net zo gaat het in de Bergrede om bevrijding. Jezus wilde met zijn woorden de mensen optillen en oprichten. Hij wil ons leren om precies andersom dan wij gewend zijn naar onszelf en naar ons leven te kijken. Vandaar die tegendraadse zaligsprekingen waar hij mee begint. Precies die mensen worden zalig of gelukkig genoemd, die wij absoluut niet zo zouden noemen. Punt voor punt worden juist die vernederingen genoemd, die wij doorgaans meer koppelen aan verliezen. Al die dingen waar wij gewoonlijk bang voor zijn en die we uit alle macht proberen te vermijden. 'Zijn woord wil deze wereld omgekeerd' staat in een lied van Oosterhuis en dat kunnen we heel goed zien wanneer we de woorden van Jezus omdraaien. Want dan krijgen we uitspraken als: "Gelukkig de mensen die veel weten en alles kunnen, want zij hebben het voor het zeggen op aarde. Gelukkig de mensen die zich verweren kunnen, want niemand zal over hen heen lopen. Gelukkig de mensen die hard kunnen zijn en goed 'nee' kunnen zeggen, want zij houden veel voor zichzelf over. Gelukkig de mensen die op hun strepen staan, want zij krijgen altijd gelijk." Dit zal bekend voorkomen want eerlijk gezegd is dit zoals het in onze wereld er aan toe gaat. De zaligsprekingen van Jezus staan hier haaks op en vertellen precies het tegenovergestelde. Jezus spreekt **andere** mensen toe. Niet degenen die het gemaakt hebben in de maatschappij, maar juist de mensen die doorgaans niet zoveel in te brengen hebben. Niet de elite, de geslaagden, maar de mensen die vaak over het hoofd gezien worden. En Jezus begint met hen. Wanneer hij zijn richting aanwijzers geeft naar hoe het anders kan toegaan, dan begint hij met bemoediging aan hun adres. Voor jullie is het koninkrijk van de hemel, zegt hij.

Wat is het koninkrijk van de hemel?

Lang is er gedacht dat dit een leven na dit leven was.

Waarin de goede mensen, de geredde zielen voor altijd bij God zijn.

De Bijbel heeft verhalen waarin over een uiteindelijk oordeel gesproken wordt en veel afbeeldingen uit de schilderkunst over zo'n laatste oordeel geven een voorstelling van een dergelijk koninkrijk.

Zou Jezus dat bedoeld hebben?

Later in de hemel zal je je loon ontvangen.

Hier heb je het nu slecht, maar eens na je dood, is dat voorbij?

In het Jodendom geloofde men aanvankelijk niet in een leven na de dood.

Later toen mensen stierven voor hun geloof is de overtuiging gekomen dat God het er toch niet bij zou laten zitten dat dit gebeurde.

Men ging geloven dat deze martelaren door God in een hiernamaals beloond zouden worden.

Zo is langzamerhand het geloof in een leven na dit leven ontstaan, maar het allerbelangrijkste bleef dit leven.

Het hier en nu.

Hoe leef je en hoe ga je met elkaar om?

Daarom gaat het in de Bijbel bij het woord 'hemel' om een andere werkelijkheid in het hier en nu.

Een andere werkelijkheid die nu nog verborgen is, maar die wel degelijk bestaat.

De hemel is de wereld van God.

Het 'Koninkrijk der hemelen' is Gods zaak op aarde.

Deze wereld omgekeerd.

Het is Gods menselijke wereld die als onze werkelijke wereld naar ons toe komt.

Daarvoor is Jezus gekomen.

Hij is niet gekomen om de mensen naar de hemel te brengen, maar juist om de hemel naar de mensen te brengen.

Om het koninkrijk van God, het koninkrijk van de hemel te verkondigen.

En dat koninkrijk, onze wereld omgekeerd, begint aan de andere kant.

Bij degenen die hier het eerste genoemd worden, de losers, de nederige, de zachtmoedige, de barmhartige mensen.

De mensen die hongeren en dorsten naar gerechtigheid.

Het begint bij hen, bij degenen die blijven geloven in een andere, betere wereld.

Als eerste noemt Jezus de armen van geest.

Wie zijn dat?

Wanneer ben je dat?

Misschien als we openstaan?

Als we niet al te zeer vasthouden aan ons bezit en aan ons ego.
Het heeft te maken met ontvankelijkheid en dankbaarheid voor wat ons geschonken is.

Het geeft innerlijke vrijheid, koninkrijk van de hemel.

Zalig die treuren.

Dat is moeilijk, want hoe kun je hen die verdriet hebben, gelukkig noemen?

Verdriet mag niet weggeduwd of ontkend worden.

Het verdriet mag er zijn en er mag troost zijn.

Iets of iemand zal helpen, overeind houden en troosten.

Zalig de zachtmoedigen, degenen die hongeren en dorsten naar gerechtigheid, de barmhartigen.

Niet degenen die met het zwaard in de hand hun recht halen, maar integendeel, de slachtoffers, die niet voor hun recht op kunnen komen.

En barmhartigheid is geen gevoel, geen medelijden, maar het is juist een instelling die aanzet om in actie te komen.

De belofte die er bij hoort is dat je dan op het moment dat je het zelf nodig hebt ook barmhartigheid zult tegenkomen.

Maar ook kan het zijn dat we als we barmhartig zijn tegenover anderen het ook tegenover onszelf kunnen zijn.

Want ook dat is wel eens moeilijk.

Zuiver van hart wil zeggen: zonder bijbedoelingen, oprecht en transparant.

Je bent dan dicht bij jezelf en bij het goddelijke, zegt Jezus.

Tenslotte de vreedstichters en zij die vervolgd worden vanwege de gerechtigheid.

Mensen die hun nek uitsteken om onrecht te bestrijden.

Die voorop lopen in het aanwijzen van wat er niet goed is.

Klokkenluiders, journalisten die misstanden aan de kaak durven te stellen, mensen die bootvluchtelingen uit zee oppikken en helpen.

Doen wat goed is.

Ook al is het nu vaak lastig om dit vol te houden en zegt iedereen om je heen dat dit nergens toe leidt.

Het brengt die rechtvaardiger wereld wel dichterbij, die wereld waarin vriendelijkheid en barmhartigheid zwaarder wegen dan agressie en egoïsme.

We hebben de Bergrede een richting aanwijzer genoemd, die Jezus gaf om aan de mensen om hem heen de juiste weg en de juiste route te wijzen naar dat koninkrijk van God.

De Tsjechische priester Tomas Halik noemt dit koninkrijk van God, "het koninkrijk van het onmogelijke".

Het heeft namelijk een heel andere logica dan die in onze wereld geldt. In dat 'koninkrijk van het onmogelijke' gaat het om zaken als vergeving, geweldloosheid, gevende en niet-egoïstische liefde.

En als we die richting van Jezus volgen, dan is dit geen gemakkelijke weg en brengt die vaak het tegenovergestelde van succes.

Daarom is de Bergrede en zijn de zaligsprekingen tegelijkertijd ook een hart onder de riem.

"Hou vol", zegt hij tegen de mensen.

Juist als het moeilijk is.

Laat je niet meeslepen door de hardheid en door het meedogenloze die zo gewoon zijn geworden in de maatschappij.

Maar blijf vasthouden aan vriendelijkheid en mededogen.

Laat je hart blijven spreken, want uiteindelijk ben je dan een gelukkig mens.

Want dan heb je een steviger fundament in jezelf.

Uiteindelijk zullen die zachte krachten overwinnen.

Ons geloof bestaat daarom vaak meer uit hoop, de kracht om het er niet bij te laten zitten en om ons er niet bij neer te leggen.

Hoop om vol te houden tegen alles dat ons tegenspreekt.

Amen